

Nr 61

Utlåtande i anledning av motioner om rätt för person med partiell förtidspension att tillgodoräkna sig ATP-poäng.

Andra lagutskottet har behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 62 av herr *Österdahl m. fl.* och II: 76 av herr *Jonsson i Mora m. fl.*

I motionerna, som är likalydande, har yrkats, »att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om förslag till sådana ändringar i allmänna försäkringslagen att personer med partiell förtidspension skall kunna intjäna ATP-poäng för inkomst av förvärvsarbete».

Gällande bestämmelser

Rätt till tilläggs pension grundas enligt 11 kap. 1 § lagen om allmän försäkring på inkomst av förvärvsarbete. För varje år, som försäkrad haft sådan inkomst överstigande basbeloppet, skall pensionsgrundande inkomst beräknas för honom. Denna inkomst läggs sedan till grund för fastställandet av pensionspoäng. Medeltalet av de femton högsta poängtalerna bestämmer ålderspensionens storlek. Förtidspension inom tilläggs pensioneringen beräknas efter två skilda metoder beroende på om invaliditeten inträffat i nära anslutning till tid då den försäkrade varit verksam i förvärvslivet eller inträffat senare. Den förstnämnda metoden bygger på ett system med antagandepoäng, som innebär att pensionen beräknas som om den försäkrade tillförts pensionspoäng fr. o. m. det år då pensionen började utgå t. o. m. det år då den försäkrade fyller 65 år. Poängen skall som regel ge uttryck för den försäkrades förvärvsförmåga som fullt arbetsför. Föreligger inte förutsättningar för en beräkning med antagandepoäng, skall pensionen beräknas på grundval enbart av de poäng och poängår som tillgodoräknats den försäkrade för år före pensionsfallet. För rätt till pension krävs minst tre pensionsår och för rätt till full pension minst 30 poänggivande år.

All inkomst av förvärvsarbete är inte pensionsgrundande. Undantag görs t. ex. för inkomster förvärvade före det år den försäkrade fyller 16 år och efter det år han uppnår 65 års ålder. Inte heller — och det är den bestämmelsen som motionärerna vänder sig mot — beräknas pensionsgrundande inkomst för år under vilket den försäkrade åtnjuter förtidspension från den allmänna försäkringen. Denna regel innebär att arbetsinsatser som en försäkrad med partiell förtidspension utför saknar betydelse för vilka pen-

sionspoäng som skall tillgodoföras honom. Om den försäkrade åtnjuter förtidspension från tilläggspensioneringen med antagandepoängberäkning, är han således hänvisad till att behålla antagen pensionspoäng, oavsett om han arbetar mera eller mindre än som motsvaras av den antagna invaliditeten. Åtnjuter han enbart förtidspension från folkpensioneringen eller uppbär han förtidspension från tilläggspensioneringen utan antagandepoängberäkning, kan han inte tillgodoföras några pensionspoäng.

Arbetsgivare, som i sin tjänst har arbetstagare som åtnjuter förtidspension från den allmänna försäkringen, betalar arbetsgivaravgift för lönen till denne enligt samma regler som gäller för arbetstagare i allmänhet. Man har med hänsyn till avgiftens kollektiva karaktär inte funnit skäl att upprätthålla strikt samband mellan erläggande av avgifter och förvärv av pensionsrätt. Samband upprätthålls däremot i de fall förtidspensionären har inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Han skall då inte erlägga tilläggspensionsavgift för denna inkomst.

Historik

Frågan om de som åtnjuter förtidspension skall kunna förvärva ytterligare pensionsrätt genom sina förvärvsinkomster berördes redan av *pensionsutredningen*. I sitt slutbetänkande (SOU 1955:32) föreslog utredningen ett system, enligt vilket den som åtnjöt invalidpension skulle gottskrivas s. k. fripoäng, för vilka premie inte skulle behöva erläggas. Fripoängen skulle svara mot invaliditetsgraden. För förvärvsinkomster skulle invalidpensionären få räkna premiepoäng fullt ut. Hans ålderspension skulle **sålunda** grundas dels på fripoängen, dels på den premiepoäng som erhållits genom förvärvsarbete.

Pensionsutredningens förslag genomfördes inte. I *1959 års lag om försäkring för allmän tilläggspension* föreskrevs att förtidspensionärens faktiska inkomster inte skulle ha någon betydelse för hans pensionsrätt i framtiden.

Bestämmelserna om förtidspensioneringen i 1959 års lag var i stora stycken provisoriska. Förslag till en omfattande omarbetning lades fram av *1958 års socialförsäkringskommitté* (SOU 1961:29). Kommittén föreslog bl. a. att endast förtidspension, grundad på beräkning av antagandepoäng, skulle medföra att pensionsgrundande inkomst inte vidare fick tillgodoräknas. Om en förtidspensionär erhöll pension endast från folkpensioneringen eller från tilläggspensioneringen utan beräkning av antagandepoäng, fann kommittén det rimligt att han fick tillgodoräkna sig sin inkomst som pensionsgrundande.

Socialförsäkringskommitténs förslag kritiserades under remissbehandlingen bl. a. av försäkringsdomstolen. Domstolen framhöll att den föreslagna ändringen fick till följd att en förtidspensionär med ingen eller ringa

anknytning till tilläggspensioneringen kunde komma att försättas i förmånligare läge än en förtidspensionär med den fastare anknytning som tillgodoräknande av antagandepoäng förutsätter. Den förre kunde nämligen i motsats till den senare förvärva pensionspoäng genom förvärvsarbete efter pensionsfallet. Riksförsäkringsverket anförde liknande synpunkter.

I *propositionen 1962: 90 med förslag till lagen om allmän försäkring* avvisades socialförsäkringskommitténs förslag. I stället föreslogs att tilläggspensionslagens principer om beräkning av pensionsgrundande inkomst för invalider skulle överföras till den nya lagen. Som skäl härför åberopade föredragande departementschefen remisskritiken. Han anförde också att kommittén inte berört problemet hur och under vilka förutsättningar de pensionspoäng, som pensionären tjänat in, skulle läggas till grund för pensionsberäkningen. Skulle nyförvärvade pensionspoäng kunna användas till att förhöja redan utgående förtidspension? Hur skulle i så fall en eventuell gränsdragning ske med hänsyn till om invaliditetsorsakerna låg i tiden före eller efter det att den försäkrade började uppbära pension. Här mötte enligt departementschefen flera vanskliga problem som behövde belysas allsidigt. Man måste också se till att det inte öppnades vägar för spekulation på systemets bekostnad.

Riksdagen godtog vad föredragande departementschefen anförde.

Pensionsförsäkringskommittén m. m.

Kommittén

I december 1962 beslöt Kungl. Maj:t att tillkalla *pensionsförsäkringskommittén*. Kommitténs utredningsuppdrag skulle bl. a. omfatta frågan om de partiellt arbetsföras möjlighet att tjäna in pensionspoäng. I kommittédirektiven anfördes följande:

Tanken att den partiellt arbetsföre pensionären skall kunna tjäna in tilläggspension står i och för sig i god överensstämmelse med tilläggspensioneringens princip att inkomster av förvärvsarbete skall grunda pensionsrätt. Såsom framgått av det anförda möter i denna lagstiftningsfråga vanskliga problem som behöver allsidigt belysas. Det är i hög grad önskvärt att utredningen når fram till positiva resultat utan att kraven på fasthet och konsekvens i regelsystemet eftersättes. Man bör undvika att ge vissa grupper av försäkrade en särskilt förmånlig pensionsberäkning och det får inte öppnas vägar till spekulation på pensionssystemets bekostnad.

Kommittén har behandlat denna del av sitt utredningsuppdrag i det i maj 1968 avlämnade betänkandet Pensionstillskott m. m. (SOU 1968: 21).

Inledningsvis konstaterar kommittén att problemet torde ha begränsad omfattning. Antalet förtidspensionärer, som uppbär partiell pension, har blivit färre än man tidigare räknade med. Kommittén understryker också att årsinkomster, som inte når upp till basbeloppet, saknar betydelse i sam-

1* — *Bihang till riksdagens protokoll 1970. 9 saml. 2 avd. Nr 61*

manhanget. Vidare anför kommittén att det inte torde vara så vanligt att förtidspensionärer har en inkomst som överstiger vad som motsvaras av antagandepoängen, som ju vanligen grundas på vad den försäkrade förtjänade före pensionsfallet då han var fullt arbetsför. För de partiellt förtidspensionerade som utgörs av hemmafruar utan inkomst av förvärvsarbete saknar frågan all betydelse. Kommittén fortsätter:

Ett uppslag till lösning av förevarande problem, som diskuterats av kommittén, går ut ifrån principen om att all förvärvsinkomst skall vara pensionsgrundande för förtidspensionären. Detta skulle knappast möta några svårigheter beträffande dem som åtnjuter förtidspension enbart från folkpensioneringen eller från tilläggs-pensioneringen utan antagandepoängberäkning. Dessa skulle kunna tillgodoföras poäng i vanlig ordning. När det däremot gäller dem som åtnjuter förtidspension med sådan beräkning förhåller sig saken annorlunda eftersom de redan får så många poäng som de kan antagas ha intjänat om de varit fullt friska. Det skulle innebära en orimlig överkompensation om den som hade antagandepoäng ovanpå dessa fick lägga de poäng han förvärvade på grund av sitt förvärvsarbete. Man kunde kanske tänka sig, att de på grund av förvärvsarbete intjänade poängen fick tillgodoräknas endast om de översteg de antagandepoäng, som förtidspensionären tillgodoräknas. Den försäkrade skulle med andra ord få tillgodoräkna sig det som var för honom förmånligast — antagandepoängen eller de på grund av förvärvsarbete intjänade poängen.

Även mot ett system av det slag som sist nämnts kan enligt kommittén invändningar riktas. Kommittén belyser med ett exempel att en försäkrad med partiell pension inte alltid skulle få tillgodoräkna sig en arbetsinsats som överstiger den antagna.

Om förtidspensionären skulle ges möjlighet att genom arbete förvärva pensionspoäng, uppstår frågan hur dessa poäng skulle få användas. Kommittén anför:

Det torde därvid till en början vara klart, att de bör få tillgodoräknas vid ålderspensionens bestämmande. När det gäller förtidspensionen uppstår däremot åtskilliga svårlosta problem. Man kan knappast tänka sig att förtidspensionären successivt skulle få tillgodoräkna sig de nyförvärvade poängen för förbättring av den utgående förtidspensionen. Detta strider mot den vanliga principen att pensionens storlek bestäms efter förhållandena vid pensionsfallets inträffande och därefter beräknas efter oförändrad grund. Om invaliditeten skulle förbättras eller försämrats så att en ändrad gradering göres är det tveksamt om hänsyn bör tagas till under invaliditeten förvärvade pensionspoäng. Mera klar är däremot situationen om förtidspensionären först helt tillfrisknar och därefter ånyo drabbas av invaliditet eller om han drabbas av ett invaliditetstillstånd som är helt artskilt från den ursprungliga invaliditeten. I sådana fall får man tänka sig att hänsyn tages till de nyförvärvade poängen.

Kommittén anlägger också vissa synpunkter på avgiftsfrågan:

Som förut nämnts betalar arbetsgivare avgifter enligt vanliga regler för förtidspensionär, som han har anställd i sin tjänst. Beträffande inkomst av

anställning uppkommer sålunda inga problem. Förtidspensionär, som har inkomst av annat förvärvsarbete än anställning, är däremot befriad från att erlagga tilläggspensionsavgift. Om hans inkomster i princip blir pensionsgrundande hör han också betala den avgift, som belöper på annan inkomst av förvärvsarbete än anställning. Man skulle kanske kunna tänka sig att inskränka betalningsskyldigheten till år då de poäng som förvärvats på grund av förvärvsarbete överstiger antalet antagandepoäng eller då förtidspensionen är bestämd utan antagandepoängberäkning. Även en så generös regel skulle emellertid ibland vara till nackdel för vederbörande. För att han skall få någon nytta av avgiftsbetalningen såvitt avser ålderspension måste han således i allmänhet ha pensionsgrundande inkomst i tre år. Har han icke detta är år, för vilket han erlagt avgift, utan värde.

Kommittén sammanfattar frågan på följande sätt:

Om det föreliggande problemet kan sammanfattningsvis sägas, att det kvantitativt sett har en liten betydelse. Vidare är att märka att nuvarande ordning ofta är gynnsam för dem som åtnjuter förtidspension med antagandepoängberäkning men många gånger är ogynnsam för andra förtidspensionärer. En lösning, som enbart berör sistnämnda pensionärer, har den nackdelen med sig att den kommer att gynna dessa i förhållande till den som har låg pension med antagandepoängberäkning. Ett tröskelförhållande uppstår alltså. En ordning, som berör alla förtidspensionärer, skapar orättvisor mellan olika kategorier av dem som uppbär förtidspension med antagandepoängberäkning. Även här blir det alltså fråga om tröskelproblem. Varje lösning kommer dessutom att medföra problem såväl ifråga om hur de nyförvärvade poängen skall få användas som ifråga om avgiftsbetalningen.

Avslutningsvis anför kommittén att dess huvudförslag om pensionstillskott särskilt gynnar dem som har låg eller ingen tilläggspension, d. v. s. just dem för vilka nuvarande poängberäkningsbestämmelser kan sägas vara till nackdel. De invändningar som kan resas mot nuvarande ordning förlorar alltså i styrka efter hand som pensionstillskotten växer. Med hänsyn härtill och till de redovisade olägenheterna om bestämmelserna utformas på annat sätt anser kommittén att tillräckliga skäl saknas för att ändra reglerna om beräkning av pensionspoäng för den som åtnjuter partiell förtidspension.

Remissyttrandena

Pensionsförsäkringskommitténs betänkande sändes ut på remiss till ett 30-tal myndigheter och organisationer. Ungefär en tredjedel av remissorganen berörde direkt eller indirekt förevarande fråga. Meningarna om kommitténs ställningstagande var delade.

Riksförsäkringsverket ansåg att kommitténs slutsats var realistisk och förklarade sig dela kommitténs uppfattning att tillräckliga skäl inte föreligger att ändra reglerna om beräkning av pensionspoäng för den som åtnjuter partiell förtidspension. Samma inställning redovisade *SAF, Svenska*

kommunförbundet och *SPP*. I remissvar från *stadskollegiet i Hälsingborg* och *statens socialvårdskonsulent i sjätte distriktet*, vilka bifogats svaret från länsstyrelsen i Malmöhus län, anslöt man sig också till kommitténs överväganden.

För en ändring av gällande regler eller för ytterligare utredning av problemet uttalade sig *arbetsmarknadsstyrelsen, LO, TCO* och *Försäkringskasseförbundet*. Så gjorde också *De handikappades riksförbund*, vars yttrande fogats till yttrandet av statens handikappråd.

Arbetsmarknadsstyrelsen framhöll att kommittén inte diskuterat den stimulerande effekt på viljan att förvärvsarbeta som möjligheten att förvärva pensionspoäng medför. Styrelsen ansåg det väsentligt att pensionsbestämmelserna utformades så att den enskilde fann det meningsfullt att arbeta. Det fanns anledning anta att ett system, enligt vilket förtidspensionärerna kunde tillgodoräkna sig pensionspoäng i den utsträckning dessa översteg de pensionsgrundande antagandepoängen, skulle få en gynnsam effekt i detta avseende. Styrelsen menade att de av kommittén påtalade nackdelarna med ett sådant system borde kunna undvikas om exempelvis de intjänta poängen endast kunde utnyttjas för beräkning av ålderspension.

LO betonade att de gällande reglerna missgynnade särskilt sådana försäkrade, som blev partiellt pensionerade vid unga år, eftersom dessa fick väsentligt lägre ålderspension än andra. Av principiella skäl borde man undvika att vidga standardskillnaderna inom pensionssystemet. *LO* ansåg därför att starka skäl förelåg för att ändra de nuvarande bestämmelserna.

TCO framhöll att nackdelarna med det nuvarande systemet inte var så stora för förtidspensionärer, som fick tillgodoräkna sig antagandepoäng. För andra förtidspensionärer framstod det däremot som helt obilligt att möjlighet saknades att förvärva pensionspoäng för inkomst av förvärvsarbete. Förlusten för sådana pensionärer kunde bli mycket väsentlig. Den omständigheten att det rörde sig om en tämligen begränsad grupp borde inte utesluta att man ändrade bestämmelserna. Kommitténs hänvisning till att pensionstillskotten skulle tillgodose behovet av förbättrad pension hade enligt *TCO* relevans endast i sådana fall där förvärvsinkomsterna blev mycket begränsade. Beträffande de av kommittén berörda tröskelproblemen anförde *TCO*:

En komplikation vid beräkning av pensionspoäng för förtidspensionerad utgör visserligen frågan om hur och när nyförvärvade pensionspoäng skall få brukas till förhöjning av tilläggs pensionen. *TCO* finner det naturligt att de nyförvärvade poängen icke tages i bruk för förbättring av förtidspensionen så länge sjukdomsfall pågår. Däremot skall pensionspoängen givetvis ligga till grund för fastställande av ålders- och familjepension och såvitt *TCO* kan finna vore det även skäligt att de finge påverka förtidspension efter det den försäkrade en viss tid varit helt frisk.

Försäkringskasseförbundet uttalade förståelse för de administrativa olä-

genheter, som en ändrad lagstiftning kunde medföra, men menade att ytterligare pensionsrätt var att föredra framför pensionstillskott. Förbundet kunde inte dela kommitténs uppfattning att frågan kom att förlora aktualitet i framtiden. Tvärtom hade man — bl. a. på grund av ökade möjligheter för psykiskt utvecklingsstörda till en produktiv insats — att räkna med en allt större grupp av människor som kom att beröras av problemet. Såväl rättviseskäl som psykologiska skäl talade enligt förbundet för ytterligare utredning av frågan.

De handikappades riksförbund slutligen förklarade att det icke övertygats om det berättigade i att av tekniska skäl och på grund av vissa gränsdragningsproblem utestänga en grupp löntagare från den ålderstrygghet som i lag garanterats andra. DHR anförde vidare:

Pensionsförsäkringskommittén konstaterar själv att det bör vara möjligt för den grupp arbetstagare det här gäller att få tillgodoräkna sig poängen för ålderspensionens bestämmande. Vidare finner kommittén det klart att förtidspensionär, som helt tillfrisknar och därefter ånyo drabbas av invaliditet eller om han drabbas av ett invaliditetstillstånd, som är helt avskilt från den ursprungliga invaliditeten, skall få tillgodoräkna sig nyförvärvade poäng. DHR vill till dessa båda fall lägga den grupp handikappade, som icke tidigare förvärvat pensionsrätt till ATP men som genom olika rehabiliteringsåtgärder kan utnyttja sin arbetsförmåga i sådan grad att endast partiell pension utgår. Även dessa bör få möjligheter att intjäna pensionspoäng för såväl förtidspension som ålderspension. Förutsättningen för förtidspension i detta fall bör därvid självfallet vara att arbetsförmågan försämrats.

DHR finner att likställigheten mellan arbetstagarna gör det nödvändigt att pensionsrätt ges även åt de tre grupper av personer med partiell förtidspension som ovan angivits. Det förhållandet att antalet personer, som beröres av reformen, icke är nämnvärt stort, bör snarast tala för att samhället har råd att lösa deras trygghetsproblem.

Propositionen

Pensionsförsäkringskommitténs betänkande lades till grund för det i propositionen 1969:38 framlagda förslaget till lag om pensionstillskott, m. m. I propositionen aktualiserades inte frågan om pensionspoäng till den som åtnjuter partiell förtidspension.

Motionerna

I motionerna redovisas inledningsvis hur gällande bestämmelser kan missgynna olika grupper försäkrade. Efter en redogörelse för pensionsförsäkringskommitténs behandling av frågan förklarar motionärerna att de inte kan ansluta sig till kommitténs avvisande ställningstagande. De fortsätter:

Pensionstillskotten är ju beloppsmässigt ganska små. Vidare är det synnerligen angeläget att handikappade som förvärvsarbetar också skall få räkna sin inkomst av förvärvsarbete som pensionsgrundande. Detta är ett

krav som dels principiellt motsvarar de grundläggande förutsättningarna för tilläggspension, dels är motiverat av rättvisehänsyn till de handikappade, som på olika sätt bör få känna att deras arbetsinsatser uppskattas, då deras insatser utförts trots svårigheter av fysisk eller psykisk art. Det är också från såväl deras egen som samhällets synpunkter angeläget att de deltar i produktionen och i största möjliga omfattning genom egen insats bidrar till sin försörjning.

Trots att olika förslag om förtidspensionärernas rätt att tjäna in pensionspoäng genom inkomst av förvärvsarbete inte godtagits är enligt vår mening saken så angelägen och viktig att försök att finna nya lösningar måste göras. Troligen kan godtagbara lösningar också erhållas genom modifieringar av de förslag som tidigare lämnats, om man inte hakar upp sig på att fullständig rättvisa till alla delar måste åstadkommas. Vid fastställandet av den pensionsgrundande inkomsten bör man dock exempelvis kunna utgå ifrån att basbeloppet har intjänats genom det handikapp som legat till grund för förtidspensionens beviljande. Vi tror också att faran för spekulation från de handikappades sida på systemets bekostnad är överdriven.

Vissa statistiska uppgifter

Enligt riksförsäkringsverkets statistik uppgick antalet *ATP-pensionärer* med partiell förtidspension eller partiellt sjukbidrag i januari 1969 till 5 407 män och 3 124 kvinnor eller tillhoppa 8 531 personer. Av dessa hade cirka 95 procent av männen och cirka 87 procent av kvinnorna sin pension beräknad med ledning av antagandepoäng.

Enligt samma källa uppgick antalet *folkpensionärer* med partiell förtidspension eller partiellt sjukbidrag i januari 1969 till 8 077 män och 14 254 kvinnor, eller tillhoppa 22 331 personer. Av dessa hade en del blivit pensionerade före ATP-systemets införande 1960 och följaktligen saknat möjlighet att förvärva pensionspoäng. Ytterligare en del hade sin förtidspension föranledd av pensionsfall som inträffat under sådan tid att de enligt 23 § lagen om införande av lagen om allmän försäkring inte kunnat erhålla tilläggspension i form av förtidspension. Totala antalet partiella folkpensionärer i januari 1969 fördelade efter kön och pensionens begynnelseår framgår av följande tabell.

Pensionen beviljats	Partiell förtidspension och partiellt sjukbidrag					
	Män		Kvinnor		Båda könen	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
före år 1960	912	11,3	909	6,4	1 821	8,2
1960—1962	383	4,7	428	3,0	811	3,6
fr o m 1963	6 782	84,0	12 917	90,6	19 699	88,2
Summa	8 077	100	14 254	100	22 331	100

Utskottet

Rätt till tilläggspension grundas på inkomst av förvärvsarbete. För varje år, som försäkrad haft sådan inkomst överstigande basbeloppet, skall pensionsgrundande inkomst beräknas för honom, vilken inkomst sedan läggs till grund för fastställandet av pensionspoäng. Vid beräkning av förtidspension antas, för det fall invaliditeten inträffat i nära anslutning till tid då den försäkrade varit verksam i förvärvslivet, att den försäkrade tillförts pensionspoäng fr. o. m. det år då pensionen började utgå t. o. m. det år den försäkrade fyller 65 år. Har invaliditeten inträffat senare, skall förtidspensionen beräknas enbart på grundval av de poäng och poängår som tillgodoräknats den försäkrade för år före pensionsfallet. För rätt till pension krävs därvid minst tre pensionsår och för rätt till full pension minst 30 poänggivande år.

Pensionsgrundande inkomst beräknas inte för år under vilket den försäkrade åtnjuter förtidspension från den allmänna försäkringen. Denna regel innebär att arbetsinsatser, som en försäkrad med partiell förtidspension utför, inte grundar någon rätt till tilläggspension. Mot denna regel riktar motionärerna kritik. De framhåller att regeln särskilt missgynnar sådana försäkrade som har förtidspension endast från folkpensioneringen. Även försäkrade som har förtidspension inom ATP kan missgynnas, t. ex. om pensionsfallet inträffade relativt kort tid efter den försäkrades inträde i förvärvslivet då arbetsinkomsterna merendels är lägre. Motionärerna föreslår att riksdagen hemställer om förslag till sådana ändringar av gällande regler att personer med partiell förtidspension skall kunna tjäna in ATP-poäng för inkomst av förvärvsarbete.

Den av motionärerna aktualiserade frågan har prövats av pensionsförsäkringskommittén i ett i maj 1968 avlämnat betänkande. Kommittén anför att problemet kvantitativt sett har en liten betydelse. Den konstaterar vidare att nuvarande ordning ofta är gynnsam för dem som har förtidspension med antagandepoäng men många gånger ogynnsam för andra förtidspensionärer. En lösning som enbart berör sistnämnda pensionärer har den nackdelen med sig att den kommer att gynna dessa i förhållande till dem som har låg pension med antagandepoängberäkning. De förra skulle nämligen till skillnad från de senare kunna förvärva pensionspoäng genom förvärvsarbete efter pensionsfallet. En ordning som berör alla förtidspensionärer skulle skapa orättvisor mellan olika kategorier av dem som uppbär förtidspension med antagandepoängberäkning. Varje lösning kommer dessutom att medföra problem såväl beträffande frågan hur de nyförvärvade poängen skall få användas som i fråga om avgiftsbetalningen. Med hänsyn till dessa olägenheter och till det förhållandet att kommitténs huvudförslag om pensions-tillskott särskilt gynnar dem som har låg eller ingen ATP, dvs. just dem för vilka nuvarande bestämmelser kan sägas vara till nackdel, ansåg kommittén att tillräckliga skäl sänkades för att ändra gällande regler.

Vid remissbehandlingen av kommitténs betänkande redovisades delade meningar. Frågan berördes inte i den proposition som avlämnades till fjol-årets riksdag på grundval av kommittébetänkandet.

Som framgått av det anförda skall förtidspension inom ATP i vissa fall grundas på antagandepoäng. Dessa skall som regel ge uttryck för den försäkrades förvärvsförmåga som fullt arbetsför. Ett förvärvsarbete vid sidan av en partiell förtidspension bör därför knappast i någon större utsträckning kunna grunda rätt till bättre pensionsförmåner än dem som redan utgår. Det kan förekomma — som motionärerna påpekar — då pensionsfallet inträffat i unga år, innan den försäkrade hunnit komma upp i vad som för honom får anses utgöra normala förvärvsinkomster. De unga invalidernas problem inrymmer emellertid ett flertal komplicerade pensionsfrågor, som f. n. är föremål för överväganden i pensionsförsäkringskommittén och den i sommar tillkallade pensionsålderskommittén. Den sistnämnda skall bl. a. särskilt undersöka de problem som uppstår för unga pensionärer därigenom att deras pension inte följer den standardutveckling som deras löner skulle ha undergått om de kunnat fortsätta sitt förvärvsarbete.

Större olägenheter innebär de gällande bestämmelserna för sådana förtidspensionärer som av olika anledningar aldrig kommit in i ATP-systemet eller som har sin ATP-pension beräknad utan antagandepoäng. Det är emellertid att märka att endast förvärvsinkomster som överstiger basbeloppet kan bli pensionsgrundande. Eftersom partiell pension numera alltid utgår med minst hälften av hel pension, kan inkomsterna i flertalet fall inte uppgå till särskilt många basbelopp utan att frågan om omprövning av pensionsförmånerna aktualiseras. Skulle vid en sådan omprövning den partiella pensionen dras in, kommer förvärvsinkomsterna att bli pensionsgrundande i vanlig ordning. Vid förnyad invaliditet kommer en sådan försäkrad att kunna erhålla förtidspension inom ATP-systemet på grundval av de pensionspoäng han förvärvat under tiden mellan de båda pensionsfallen. Med hänsyn till det anförda torde såsom pensionsförsäkringskommittén anfört problemet även för här berörda grupper av förtidspensionärer ha begränsad räckvidd.

Även om de påtalade bestämmelserna sålunda berör endast en mindre del av de partiellt förtidspensionerade, får den omständigheten i och för sig inte ensam utesluta att man ändrar bestämmelserna. Som pensionsförsäkringskommittén redovisat kommer emellertid en ändring av reglerna att medföra att nuvarande tröskeleffekter ersätts av andra samtidigt som komplikationer kan inträffa såväl i fråga om rätten att utnyttja förvärvade pensionspoäng som i fråga om beräkning och betalning av pensionsavgifter. Utskottet vill därför i likhet med ett antal remissinstanser — däribland riksförsäkringsverket — ansluta sig till kommitténs uppfattning att tillräckliga skäl inte föreligger att ändra reglerna om beräkning av pensionspoäng för

den som åtnjuter partiell förtidspension. Motionsyrkandet avstyrkes följaktligen.

Utskottet hemställer,

att motionerna I: 62 och II: 76 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 20 oktober 1970

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand (s), Lars Larsson (s), Dahlberg (s), Hübinette (m), Österdahl (fp), Andreasson (cp), Ivar Andersson (s) och Wikström (fp);

från andra kammaren: herr Lundberg (s), fru Skantz (s), herrar Göransson (s), Ringaby (m), fru Nilsson (cp), herr Aldén (s), fru Håvik (s) och herr Romanus (fp).

Reservation

av herrar Österdahl (fp), Wikström (fp) och Romanus (fp), som ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande, som börjar på s. 10 med orden »Större olägenheter» och slutar på s. 11 med orden »avstyrkes följaktligen», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Större olägenheter innebär de gällande bestämmelserna för sådana förtidspensionärer som av olika anledningar aldrig kommit in i ATP-systemet eller som har sin ATP-pension beräknad utan antagandepoäng. För dessa medför gällande regler att deras arbetsinsatser efter pensionsfallet inte blir pensionsgrundande vare sig direkt vid beräkning av pensionsgrundande inkomst eller indirekt genom beräkning av antagandepoäng. Detta förhållande står enligt utskottets mening i strid mot tilläggs pensioneringens princip att inkomster av förvärvsarbete skall grunda pensionsrätt. Även om problemet har betydelse för en kvantitativt sett ganska begränsad grupp bör man sträva efter ändring av gällande regler. Åtskilliga remissinstanser har underkänt pensionsförsäkringskommitténs slutsats att en ändring skulle medföra nya tröskelproblem av sådan omfattning att ändring inte bör komma till stånd. Med rätta har det framhållits att kommittén vid sin bedömning bortsett från den stimulerande effekt på viljan att förvärvsarbete som möjligheten att förvärva pensionspoäng medför. Denna effekt bedömer utskottet

som mycket väsentlig. Med hänsyn härtill och till det förhållandet att nuvarande bestämmelser upplevs av de berörda som klart obilliga anser utskottet i likhet med motionärerna att lagen om allmän försäkring bör ändras på sådant sätt att personer med partiell förtidspension skall kunna tjäna in ATP-poäng för inkomst av förvärvsarbete. Riksdagen bör hemställa att förslag härom föreläggs riksdagen utan dröjsmål.»

dels ock att utskottet bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till motionerna I: 62 och II: 76 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag till sådana ändringar i lagen om allmän försäkring att personer med partiell förtidspension skall kunna tjäna in ATP-poäng för inkomst av förvärvsarbete».